

راديو آفريقي شماره يك

● ليومبي اكو
مترجم : معصومه عصام

راديو آفريقي شماره يك

اولين ايستگاه فرستنده راديويي فراميلتي در آفريقا
آفريقي شماره يك، نام يك ايستگاه فرستنده راديويي خصوصي و
تجاري است كه در ليبرويل گابن در آفريقي مركزي تاسيس شده و به زبان
فرانسې برنامه پخش مي كند. اين ايستگاه راديويي كه در سال ۱۹۸۱ راه اندازي
شده، اولين ايستگاه راديويي تجاري اتحاد آفريقا در آن زمان به شمار مي آيد.
مخاطبان اصلي اين راديو به صورت پراكنده از كشور كنگو، در آفريقي
مركزي تا كشور سنگال در غرب اين قاره پراكنده شده اند.

اين مناطق، دربرگيرنده سرزمين هايي است كه قبلاً جزو مستعمرات
فرانسې بودند و امروز اغلب آنها جزو كشورهاي فرانسوي زبان قاره آفريقا
محسوب مي شوند.

ايستگاه **راديو آفريقي شماره يك**، با فرستنده هاي بسيار قدرتمند امواج
كوتاه و پخش ماهواره اي خود، آفريقا، آمريكا شمالي، خاورميانه و آمريكا
جنوبي را پوشش مي دهد.

۶۰٪ سهام اين راديو متعلق به سهامداران آفريقي است و بقيه سهام به
نسبت مساوي بين يك گروه سرمايه گذار فرانسوي (دولتي) به نام
(SOFIRAD)^(۱) و همچنين دو شركت ديگر فرانسوي به نام هاي Havas و Sofrea
تقسيم شده است.

راديو آفريقي شماره يك و پخش برنامه در دهه ۱۹۸۰

زمانی كه **راديو آفريقي شماره يك** كار خود را شروع كرد، حال و هواي
تازه اي در راديوهاي فرانسوي زبان اين قاره به وجود آورد؛ زيرا اين راديو
مستقيماً تحت نظارت و كنترل هيچ حكومت و دولتي نبود.

اين راديو در عين حال، براي مخاطبان آفريقي خود آهنگ ها و ترانه هاي
جديد و شاد پخش مي كرد؛ برنامه هاي فرهنگي داشت و اخبار آن بدون سانسور
و همراه با بررسي و تجزيه و تحليل مسائل آفريقا و جهان، تهيه و پخش مي شد.

سال پنجم / شماره ۲۵

راديو

۶۳

از پیامدهای آزادی سیاسی در آفریقا، می توان به فراهم شدن امکاناتی برای پخش اشاره کرد. در حال حاضر، قوانین مربوط به آزادی مطبوعات در سراسر قاره گسترده شده و ایستگاه های رادیویی خصوصی نیز در اکثر مناطق آفریقا به چند زبان آفریقایی و اروپایی برنامه پخش می کنند

دولتی را در پخش و نشر اطلاعات به وجود آورند و تمامی رسانه های ارتباط جمعی تحت عنوان توسعه ارتباطات، صرفاً به نشر اخبار برای ترویج ایدئولوژی حاکم و تأمین منافع سران حکومت و برگزیده های دولتی بپردازند.

روزنامه نگاران و خبرنگاران مخالف دولت، یا زیر فشار سانسور شدید فعالیت می کردند، یا به زندان محکوم شده و یا در انتظار مجازاتی سنگین تر به سر می بردند. با ورود رادیو آفریقای شماره یک به صحنه، بهانه ای برای اعتراض به این حکومت ها فراهم شد.

برنامه های رادیو آفریقای شماره یک

رادیو آفریقای شماره یک، به عنوان یک رادیوی تجاری، برنامه هایی را در قالب هایی تازه و منحصر به فرد ارائه کرد که ترکیبی از پخش موسیقی، ورزش و برنامه های مستند فرهنگی بودند. این رادیو در واقع به کنترل شدید و نظارت تام دولت بر پخش اخبار و اطلاعات خاتمه داد. اگرچه برنامه های این رادیو را بیشتر، آهنگ ها و ترانه های محبوب آفریقایی تشکیل می دهند، اما، در عین حال به پخش اخبار و اطلاعاتی می پردازد که به طور معمول از رادیوهای دولتی شنیده نمی شود. این

یک برنامه عملی از سوی سازمان آموزش علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو) با مضمون توسعه ارتباطات منتهی شد.

دورنمای توسعه ارتباطات، همان گونه که از سوی کارشناسان غربی در مراحل اولیه این برنامه تبیین شده بود، بر این اصل استوار بود که کشورهای در حال توسعه، منابع کافی جهت ایجاد یک الگوی رفاهی و همچنین شبیه سازی از روی مدل موجود در کشورهای غربی درباره نظارت رسانه ای را در اختیار ندارند، بنابراین رسانه های جمعی در این قاره، به اجبار می باید به نشر و ترویج آن دسته از اطلاعاتی می پرداختند که قطعاً به بهبود تولیدات کشاورزی، مسائل بهداشتی، آموزشی و امنیت اجتماعی کمک می کرد، به گونه ای که در نهایت، استفاده راهبردی از اطلاعات به سازندگی ملی و ایجاد جو توسعه ملی منجر می گردید. از سوی دیگر بسیاری از سیاستمداران آفریقایی نیز چنین استدلال می کردند که در آفریقایی که حداقل ضروریات زندگی در آن وجود ندارد، به کارگیری رسانه های ارتباطی برای کنترل اقدامات دولت و انتقاد از دولت در واقع نوعی استفاده نامناسب و غلط از منابع به شمار می آید.

در هر حال، پیامد این خط مشی در عمل سبب شد بیشتر حکومت ها و رژیم های تک حزبی در آفریقا خیلی زود نوعی انحصار

در واقع برنامه های این ایستگاه رادیویی تفاوت چشمگیری با برنامه های خسته کننده، عقیدتی و پدرسالارانه داشت که با کنترل و نظارت دولت از رسانه های آفریقا پخش می شد. در حقیقت، رادیو آفریقای شماره یک، اولین ایستگاه رادیویی آفریقایی است که از خط مشی دولت های آفریقایی جدا شد. خط مشی دولت های آفریقایی بر این اساس بود که همه سازمان ها و نهادهای ارتباطات جمعی تحت کنترل دولت موظف بودند به نشر و ترویج اطلاعات و پیام هایی در زمینه گسترش و بهبود تولیدات کشاورزی، مسائل بهداشتی، آموزشی، امنیت و دیگر حوزه ها بپردازند.

لازم به توضیح است زمانی که کشورهای آفریقایی در اواخر دهه ۱۹۵۰ و اوایل دهه ۱۹۶۰ به تدریج استقلال خود را به دست آوردند، خط مشی رسانه های ارتباط جمعی، بر پایه الگوبرداری از نظرات کارشناسان غربی و بالاخص ایالات متحده آمریکا شکل گرفت. البته باید اشاره کرد در اوایل سال ۱۹۵۸ که هنوز اغلب کشورهای آفریقایی زیر صحرا، تحت قیمومیت حکومت استعماری بودند، مجمع عمومی سازمان ملل متحد به منظور ایجاد تسهیلات ارتباط جمعی در کشورهایی که در برنامه توسعه اقتصادی و اجتماعی قرار داشتند، فراخوانی اعلام کرد که در نهایت به تعیین

رادیو نظرات سیاستمداران و روزنامه‌نگاران مخالف را پخش می‌کند. اطلاعاتی را نیز در زمینه شکنجه و آزار روزنامه‌نگاران و خبرنگاران می‌دهد و نظرات اعضای مخالف دولت را مطرح می‌کند.

این ایستگاه رادیویی بیش از هر چیز، به پخش برنامه‌های موسیقی، فرهنگی و ورزشی آفریقا پرداخته، اغلب موسیقی آفریقایی پخش می‌کند و همچنین مجموعه‌ای از سی دی‌های متنوع از آهنگ‌ها و نغمه‌های آفریقایی پس از استقلال آفریقا ارائه کرده است. علاوه بر این، **رادیو آفریقای شماره یک** رویدادهای مهم ورزشی آفریقا را به طور زنده پخش می‌کند. برنامه‌های مستند پژوهشی این ایستگاه، در برگیرنده عنوان مهم سیاسی، فرهنگی و تاریخی آفریقا است.

آفریقای شماره یک و آزادی امواج: سقوط دیوار برلین در سال ۱۹۸۹ و پایان یافتن دوره جنگ سرد، توفان‌های شدیدی از بی‌ثباتی و تزلزل را برای کشورهای آفریقایی به دنبال داشت؛ تنش‌هایی که جرعه ایجاد شورش و ناآرامی را در این کشورها فراهم کرد و موجب بروز اعتصاب‌ها، تحصن‌ها و تقاضاهای مختلف برای آزادی سیاسی و بالابردن سطح زندگی شد.

در واکنش به این وضعیت، و هنگامی که رهبران سیاسی، یکی پس از دیگری دریافتند که قدرت‌های حامی آنها دیگر نمی‌خواهند و یا نمی‌توانند برایشان حمایت‌های بدون قید و شرط فراهم کنند، ناچار شدند احزاب مخالف را قانونی کرده، به مطبوعات آزادی بیشتری بدهند.

در آن زمان، وجود رادیوهای ترانزیستوری، ماهواره‌ای و پخش موسیقی‌ها و ترانه‌های مورد علاقه مردم نیز، قدرت سانسور دولتی را اگر نه خیلی زیاد ولی تا حدی خنثی کرده بود. رسانه‌های ارتباط جمعی که مدت‌ها در وضعیت خفقان به سر می‌بردند، به یک باره صدایشان را بلند کردند.

از پیامدهای آزادی سیاسی در آفریقا، می‌توان به فراهم شدن امکاناتی برای پخش اشاره کرد. در حال حاضر، قوانین مربوط به

آزادی مطبوعات در سراسر این قاره گسترده شده و ایستگاه‌های رادیویی خصوصی نیز در اکثر مناطق آفریقا به چند زبان آفریقایی و اروپایی برنامه پخش می‌کنند. تا سال ۲۰۰۰ میلادی برای بیش از ۲۱ کشور آفریقایی مجوز تأسیس ایستگاه‌های رادیویی فراهم شد و تسهیلات و امکاناتی برای رادیوهای مستقل و یا مخالف صادر شد. این تغییرات از چند سال قبل شروع شده و اکنون صدای رادیوهای مختلف در آفریقا شنیده می‌شود. امروزه افراد بیشتری به رسانه‌های ارتباط جمعی دسترسی پیدا کرده‌اند. همه این رویدادها به این معنی است که برای **رادیو آفریقای شماره یک**، رقبایی پیدا شده‌اند. در حال حاضر **رادیو آفریقای شماره یک**، علاوه بر ایستگاه‌های رادیویی تجاری موجود در آفریقا، با رقابت شدید رادیوهای پخش بین المللی نظیر **BBC**، **صدای آمریکا**؛ **رادیو فرانسه** و **صدای آلمان** و پخش برنامه‌هایی به زبان‌های انگلیسی،

فرانسه، عربی، پرتغالی و چند زبان دیگر آفریقایی نیز روبه روست.

پس از آغاز جنبش آزادی رسانه‌ها از اوایل دهه ۱۹۹۰، چند سازمان پخش‌کننده بین‌المللی که تا قبل از آن فقط از امواج کوتاه برای پخش برنامه در آفریقا استفاده می‌کردند، اجازه یافتند که به پخش مستقیم برنامه از **FM** برای مخاطبان آفریقایی اقدام کنند. علاوه بر آن، بسیاری از این سازمان‌ها، سرویس‌های آفریقایی خود را گسترش داده‌اند؛ برای مثال، قرار دادهایی را برای پخش مستقیم توسط ماهواره امضا کرده‌اند و همچنین قراردادهایی برای پخش مجدد برنامه‌هایشان با چند ایستگاه رادیویی آفریقا تنظیم کرده‌اند.

در رویارویی با چنین رقابت شدیدی، ایستگاه **رادیو آفریقای شماره یک**، مجبور به بازسازی شد و هم‌اکنون به عنوان تنها ایستگاه رادیویی ۲۴ ساعته‌ای است که در آفریقا، فعالیت می‌کند. این رادیو برنامه‌های

رادیو آفریقای شماره یک، یک ایستگاه رادیویی پیشروست که در طول حیات ۲۰ ساله خود، تأثیر زیادی بر مسائل سیاسی و چشم‌اندازهای رسانه‌ای آفریقا داشته است. این رادیو، به عنوان یک مروج مؤثر در زمینه آزادی بیان، در کار خود موفق بوده است

خود را متنوع کرده و فرکانس FM این رادیو، حداقل در پنج کشور آفریقایی، قابل دریافت است. علاوه بر آن، مجوز پخش برنامه هایش را نیز برای داخل کشور فرانسه دریافت کرده و بر روی دو فرکانس FM از پاریس برنامه پخش می‌کند. بنابراین، ورود **رادیو آفریقای شماره یک** به بازارهای FM آفریقا چندان هم راحت نبوده است. به استناد مطالبی که در **مجله آفریقای جوان** (منتشر شده در پاریس) آمده است، گسترش **رادیو آفریقای شماره یک** در ایبجان به دلیل

رادیو آفریقای شماره یک و آگهی های تبلیغاتی مسئله ساز
رادیو آفریقای شماره یک، چندان هم بدون مشکل نیست، از مناقشاتی که درباره این ایستگاه رادیویی وجود دارد، می‌توان به پخش آگهی های تبلیغاتی انواع سیگارها، دخالت های سیاسی این رادیو در برنامه ها و همچنین اقامه دعواهایی اشاره کرد که علیه رادیو صورت گرفته است. البته بقای **رادیو آفریقای شماره یک** به عنوان یک رادیوی تجاری به آگهی های تجاری بستگی دارد که

زمانی که رادیو آفریقای شماره یک کار خود را شروع کرد، حال و هوای تازه ای در رادیوهای فرانسوی زبان این قاره به وجود آورد؛ زیرا این رادیو مستقیماً تحت نظارت و کنترل هیچ حکومت و دولتی نبود

نفوذ حکومت ساحل عاج و سهامداران محلی که می‌خواهند کنترل برنامه های ایستگاه رادیویی را در دست داشته باشند، با مانع روبه‌رو شده است. با این حال، در بخش هایی که **رادیو آفریقای شماره یک** مجاز، به پوشش اخبار محلی در ایبجان نمی‌باشد، به نوعی مصالحه و سازش دست یافته‌اند. در واقع همه اخبار محلی از ایبجان به لیبرویل (محل اصلی ایستگاه رادیو آفریقایی شماره یک) فرستاده شده، از آنجا برای ایبجان و دیگر نقاط آفریقا پخش می‌شود. **رادیو آفریقای شماره یک** علاوه بر امواج کوتاه و فرکانس های FM، برنامه هایش را از طریق چهار کانال مستقیم ماهواره ای و همچنین اینترنت پخش می‌کند. علاوه بر این، در پخش برنامه ها به رادیوهای بین‌المللی نظیر RFI و شرکت پخش برنامه ژاپن و همچنین **رادیو بین‌المللی سوئیس** خدماتی ارائه می‌دهد.

این پخش کننده ها برنامه هایشان را به مرکز ارسال برنامه **رادیو آفریقای شماره یک** واقع در مویابی (Moyabi) گابن می‌فرستند تا از آنجا دوباره برای دیگر نقاط آفریقا و همچنین آمریکای جنوبی و یا خاورمیانه پخش شوند.

کردند. برخی نیز مدعی شدند که **رادیو آفریقای شماره یک**، رویه انتقادی را که بر حکومت های پیشین اعمال می‌کرده، نسبت به عمر بونگو (Omar Bongo) رئیس جمهور وقت، در پیش نگرفته است به این دلیل که شخص رئیس جمهور یکی از سهامداران این رادیوست. البته چون **رادیو آفریقای شماره یک**، یک رادیوی خصوصی است، نمی‌توان کاملاً این مطالب را تأیید کرد، به هر حال این موضوع حقیقت دارد که **رادیو آفریقای شماره یک**، دیگر توجه چندانی به پخش عقاید گابنی های مخالف دولت در سایر کشورهای آفریقایی ندارد. علاوه بر این، گروه های مخالف دولت کنگو (برازاویل) مدعی هستند که در سال ۱۹۹۲ میلادی، این رادیو تحت فشارهای مختلف سیاسی، سه نفر از خبرنگارانی را که اصالتاً کنگویی بوده‌اند، به جرم تهیه گزارش درباره کشتارهای دسته جمعی (گروه های قومی) در جنگ های داخلی کنگو، از رادیو اخراج کرده است.

نتیجه گیری

در مجموع باید گفت **رادیو آفریقای شماره یک**، یک ایستگاه رادیویی پیشروست که در طول حیات ۲۰ ساله خود، تأثیر زیادی بر مسائل سیاسی و چشم اندازهای رسانه ای آفریقا داشته است. این رادیو، به عنوان یک مروج مؤثر در زمینه آزادی بیان، در کار خود موفق بوده است.

اخبار و برنامه های پخش شده از این رادیو باعث شد که انحصار ایستگاه های رادیویی دولتی، در زمینه انتشار اخبار و اطلاعات (در مناطق فرانسوی زبان آفریقا) در هم بشکنند. امروزه **رادیو آفریقای شماره یک**، به الگویی برای بسیاری از ایستگاه های رادیویی جدید خصوصی و مستقل آفریقا مخصوصاً در حوزه برنامه سازی تبدیل شده است.

پاورقی

1- Societe de Financement de Radiodiffusion

منبع:

این مقاله برگرفته از مجموعه چند جلدی **دایرة المعارف رادیو** که به زودی توسط اداره کل تحقیق و توسعه رادیو منتشر می‌شود.

